

■ Зямляне

НА СВЯТЫХ МОШЧАХ

Самы вялікі ў Беларусі храм узводзілі ўсім светам

Першая Боская літургія ў кафедральным Спаса-Праабражэнскім саборы адбылася на мінулым тыдні. Яе правёў Экзарх усёй Беларусі, Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Павел, які прыехаў у Магілёў асвяціць новы храм. Нягледзячы на будны дзень, прыйшло столькі прыхаджан, што нават разлічаны на некалькі тысяч чалавек сабор не змог змясціць усіх ахвотных. Частка людзей заставалася звонку. Спраба агучыць для іх богаслужэнне на вуліцы аказалася не вельмі ўдалай. Гук то прарываўся, то зноў знікаў. Прыхаджане аднесліся да гэтага з разуменнем. Галоўнае, храм нарэшце пабудаваны, а ўсё астатняе, можна лічыць, дробязі, якія з часам будуць выпраўлены.

У ГОНАР СВЯЩЕЦЯ ГЕОРГІЯ КАНІСКАГА

Ён уражае сваім велічным выглядам, прыгажосцю купалаў, урачыстацю мармуровых калон. Першая цагляная ў яго падмурак была закладзена 14 гадоў таму. Ніхто і не ўяўляў сабе, што будаўніцтва так расцягнецца ў часе. Храм, як у былыя часы, узводзілі ўсім светам. Можна казаць, што кожны з магілёўчан мае да яго дачыненне. Нават калі і не працаваў непасрэдна на самім аб'екце. Хтосьці зрабіў свой унёсак падчас суботніка, хтосьці набыў сертыфікат на імянную цагляную, а хтосьці проста купіў свечку.

— Нават не верыцца, што на гэтым месцы калісьці была пустка, — не стрымліваў эмоцый дырэктар філіяла «Белдзяржстрах» па Магілёўскай вобласці Анатоль Глаз. На момант пачатку будаўніцтва ён займаў пасаду намесніка старшыні аблвыканкама па сацыяльных пытаннях. Разам з архіепіскапам Магілёўскім і Мсціслаўскім Максімам, які тады ўзначальваў епархію, ён прысутнічаў пры закладцы першага каменя. «Дзіўнае было відовішча, — успамінае ён той момант. — Вакол бруд, смецце, а пасярод гэтага кветкавы дыван, на якім гучыць гарачая малітва».

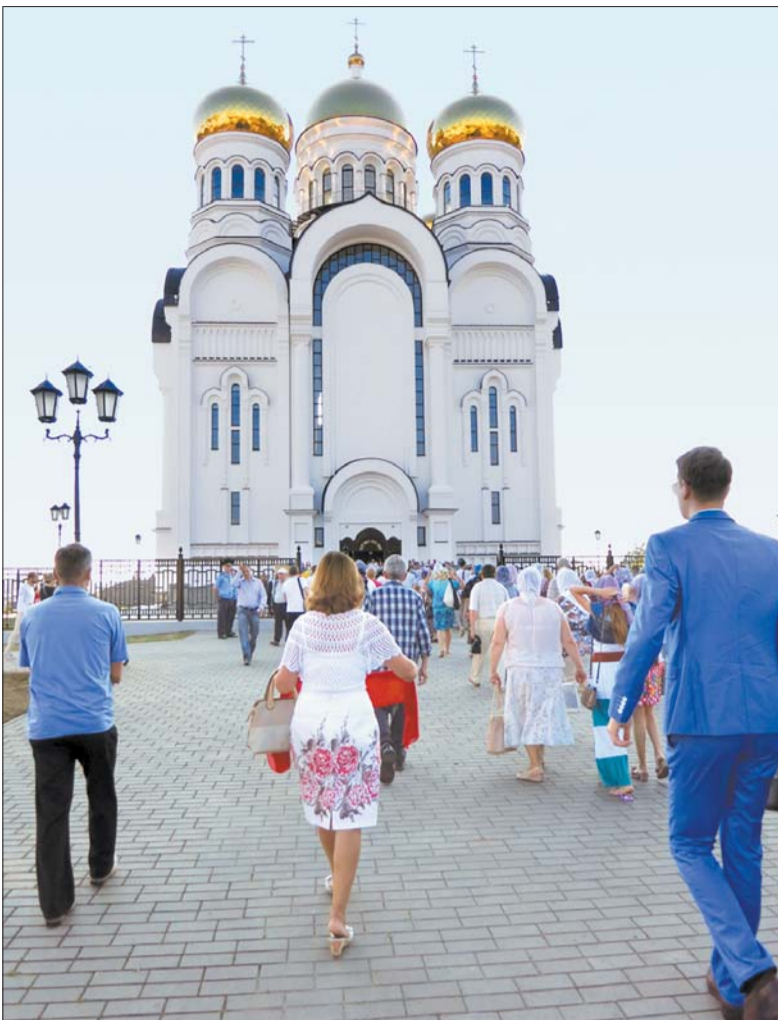
Вялікі сабор, які быццам лунае над жылымі шматпавярховікамі, быў запаветнай марай архіепіскапа Максіма. На жаль, ён не дачакаўся шчаслівай хвіліны, калі нарэшце храм паўстаў ва ўсёй сваёй прыгажосці. Усе разумелі, якія выдаткі дзядзечца несці, але

архіепіскап быў вельмі пераканаўчым, калі казаў пра тое, што трэба адраджаць духоўнае жыццё, што горад павінен браць прыклад са свайго настаўніка — знакамітага беларускага асветніка XVIII стагоддзя, свяціцеля Георгія Каніскага, архіепіскапа Магілёўскага, які быў выбітным грамадскім дзеячам, вучоным і абаронцам праваслаўя. У 1757 годзе ён адкрыў у Магілёве духоўную семінарыю і арганізаваў друкарню. З яго імем звязана на самім аб'екце. Хтосьці зрабіў свой унёсак падчас суботніка, хтосьці набыў сертыфікат на імянную цагляную, а хтосьці проста купіў свечку.

— Нават не верыцца, што на гэтым месцы калісьці была пустка, — не стрымліваў эмоцый дырэктар філіяла «Белдзяржстрах» па Магілёўскай вобласці Анатоль Глаз. На момант пачатку будаўніцтва ён займаў пасаду намесніка старшыні аблвыканкама па сацыяльных пытаннях. Разам з архіепіскапам Магілёўскім і Мсціслаўскім Максімам, які тады ўзначальваў епархію, ён прысутнічаў пры закладцы першага каменя. «Дзіўнае было відовішча, — успамінае ён той момант. — Вакол бруд, смецце, а пасярод гэтага кветкавы дыван, на якім гучыць гарачая малітва».

Архіепіскапа Максіма ў яго намаганнях падтрымаў тагачасны губернатар вобласці Барыс Батура. Яны абодва ўзначалілі альянс саветаў, куды ўвайшлі прадстаўнікі мясцовай улады, кіраўнікі магілёўскіх арганізацый і прадпрыемстваў. Гэта дапамагло трымаць будаўніцтва на пастаянным кантролі і рэгулярна пералічваць грашовыя сродкі.

Фінансавана падтрымаў будаўніцтва Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка. Менавіта на «прэзідэнцкія» грошы, які кажуць будаўнікі, зроблены

мрамуровыя калоны ўсярэдзіне сабора. І добрым словам тут узгадваюць сённяшняга міністра архітэктуры і будаўніцтва Анатоля Чорнага, які ў пачатку 2000-х ўзначальваў Будтрэст №17, які ўзводзіў храм. Менавіта гэтая арганізацыя давала ў свой час у Магілёве найбуйнейшы ў Еўропе камбінат сінтэтычнага валакна «Лаўсан». Анатоль Чорны таксама дапамог з набывццём дарагіх будматэрыялаў для храма. Дарэчы, граніт, які ўпрыгожвае падлогу катэдра будынка, прывезены аж з Кітая.

ЗАЛАТЫМІ КУПАЛАМІ ЗАЛЮБАВАЛАСЯ НАВАТ НЕБА

У дарэвалюцыйным Магілёве было некалькі дзясяткаў унікальных па сваёй архітэктуры цэркваў, але большасць з іх зніклі ў савецкія гады. І тое, што «залатыя» купалы зноў

паступова ўпрыгожваюць горад, вельмі ўсцешвае. — Спаса-Праабражэнскі сабор зусім не падобны да свайго папярэдняга, але гэта не значыць, што ён менш велічны, — кажа айцец Іаан. — У чымсьці ён нагадвае храм Хрыста Збавіцеля ў Маскве. Толькі той 100 метраў у вышыню, а гэты — 60.

Айцец Іаан — настаяцель Спаса-Праабражэнскага сабора. Яму яшчэ прывыкаць да працы ў сценах буйнога храма. Дагэтуль ён 12 гадоў вёў богаслужэнні ў цесным чыгуначным вагончыку, які быў усталяваны побач з будоўляй.

Няпросты аб'ект каштаваў святару шмат здароў'я. Вялікай абразай сталі пущаныя кімсьці па горадзе лёўкі, калі часова спыніліся будаўнічыя працы. Маўляў, будоўлю замарозілі, таму што тутэйшы поп збег з грашыма за мяжу. Айцец Іаан не лічыў патрэбным апраўдвацца, навошта губляць

дарэмна час, калі трэба хутчэй рабіць справу. Але ж злыя языкі балюча ранілі душу. Можна казаць, што ён выпакутаваў гэты храм. Нездарма былі Патрыяршы Экзарх усёй Беларусі Мітрапаліт Філарэт назваў яго аднойчы Іаанам-будаўніком.

— Я 24 гады святар, з іх 21 год будую, — кажа айцец Іаан. — У 1994 годзе атрымаў блашаванне Уладыкі Максіма на будаўніцтва Свята-Успенскага храма ў вёсцы Мокрае Быхаўскага раёна. У савецкі час там была драўляная царква, дзе служыў 90-гадовы протаіерэй Майсей. Да яго тайна вазілі хрысціян дзяцей з Магілёва і нават Мінска. Потым храм згарэў. Новы пабудаваны ўжо з цэглы.

Святар прызначаецца, што быць будаўніком вельмі няпроста. «Згодны з тымі, хто кажа, што гэта наогул не спецыяльнасць, а — нацыянальнасць, — усміхаецца ён.

Айцец Іаан узгадвае, што калі ўсталёўвалі купалы, усе ўбачылі на небе над храмам незвычайнае ззянне. «Гэта Гасподзь блаславіў нашу працу», — упэўнены святар.

Дарэчы, Спаса-Праабражэнскі сабор знаходзіцца пад абаронай Кіева-Пячэрскага цудатворца Майсея, паколькі ў яго падмурак закладзены мошчы Святога. Калісьці ён служыў у войску дабравернага князя Барыса і лічыцца, як і пакутнікі Барыс і Глеб, заступнікам усходніх славян.

Айцец Іаан узгадвае, што калі ўсталёўвалі купалы, усе ўбачылі на небе над храмам незвычайнае ззянне. «Гэта Гасподзь блаславіў нашу працу», — упэўнены святар. Дарэчы, Спаса-Праабражэнскі сабор знаходзіцца пад абаронай Кіева-Пячэрскага цудатворца Майсея, паколькі ў яго падмурак закладзены мошчы Святога. Калісьці ён служыў у войску дабравернага князя Барыса і лічыцца, як і пакутнікі Барыс і Глеб, заступнікам усходніх славян.

«МЫ ЎПЕРШЫНЮ РАБІЛІ АРКІ І СКЛЯПЕННІ»

Будаўніцтва храма стала вялікім імпульсам для самых «лаўсанбудушчаў». Дастаткова ўгадаць, што ён узведзены на багністай глебе. Каб зрабіць трывалым падмурак, трое сутак запар сюды вазілі пясок. Праца не прыпынялася нават ноччу, плцоўку асвятлялі ліхтары вялікай магутнасці.

— Мы ўпершыню будавалі такі аб'ект, і шмат чаго было для нас новым, — узгадвае **Віктар Дземідзенка**, былы начальнік будаўнічага ўпраўлення №53, якое ўваходзіла ў склад Будтрэста

№17. — Раней мы не мелі справу з аркамі, купаламі, скляпеннямі. Зроблена вельмі вялікі намаганні. Цагляны мур рабілі ўсім горадам, людзей збіралі з усіх прадпрыемстваў. Аб'ект фінансаваўся і за кошт епархіі, і за бюджэтныя сродкі. Вельмі за яго баюць душой Барыс Батура. Калі б з фінансаваннем не было праблем, мы б яго хутчэй пабудавалі. А так даводзілася перыядычна здымацца з аб'екта, а потым вяртацца на яго зноў. Затое цяпер прыёмам глядзець на гэты твор мастацтва. Сабор — сапраўднае ўпрыгажэнне горада.

— Аб'ект не тыпавы, можна сказаць, адзінкавы ў пэўным сэнсе, — дадае **намеснік генеральнага дырэктара Будтрэста №17 Аляксей Чудакоў**. — Там натуральная вентыляцыя, не патрэбна наогул ніякага кандыцыянавання. Летам пастаянная тэмпература каля плюс 16 градусаў. Прадугледжана сістэма ацяплення.

Храм адкрыўся, але наперадзе яшчэ шмат працы. Пакуль пастанулі толькі цэнтральны іканастас, трэба зрабіць яшчэ левы і правы. Дарэчы, над алтарнай перагародкай працавалі беларускія разьбярны пэд кіраўніцтвам Міхаіла Юрвіча. Іконы вырабляліся таксама ў Мінску ў майстэрнях Свята-Елізавецкага манастыра. Працягваюцца работы ў падвальных памяшканнях, дзе плануецца размясціць бібліятэку і нядзельную школу. Але з часам для іх, магчыма, з'явіцца асобныя пабудовы. І не перашкодзіла б пабудова адпаведнага вышэйшага за храм.

— Нічога страшнага ў тым, што працы працягваюцца, няма, — аптымістычна кажа **намеснік старшыні Магілёўскага аблвыканкама Валерый Малыханка**. — Вунь знакаміты Кельцкі сабор наогул 700 гадоў будаваўся. Наш — усяго 14. Але калі мы адразу ўзялі такую высокую ноту, трэба адпавядаць гэтай тону і далей.

Нэлі ЗІГУЛЯ. Фота аўтара

■ Чулі?

МАЯК ДЛЯ

РАМАНТЫКАЎ

Даўжэй на паўкіламетра стане набярэжная Сожа. З чэрвеня тут штодзень ідуць актыўныя работы. Бригады трох будаўнічых трэстаў горада ўвасабляюць творчыя задумкі гомельскіх архітэктараў.

Намеснік дырэктара па вытворчасці ўпраўлення капітальнага будаўніцтва горада Гомеля Леанід Разумаў расказаў, што «разынкай» праекта стане кампазіцыя «Маяк». Яна будзе ўяўляць з сябе 48 апор са сваялінямі, якія ўмацаваны на гранітным пастве. Набрэжную будуць азеліаць, асвятляць, на ёй установаць лаўкі. Будаўнікі абяцаюць, што пасля рэканструкцыі яна добра ўпішацца ў агульную кампазіцыю Палацава-паркавага ансамбля і стане адным з самых рамантычных месцаў горада над Сожам.

На рэканструкцыю набярэжнай вылучана каля Вб40 млрд бюджэтных сродкаў. Дарэчы, ператварэнне закрэна і некаторыя іншыя паркавыя аб'екты. Змяняе сваё аблічча мост ля Білецкага спуска, які доўгі час быў зачынены для пешаходаў. У адрозненне ад старога, пасярэдзіне яго знаходзілася апора для падтрымкі, новы мост будзе аркавым, стане крыху шырэйшым і даўжэйшым.

Цяпер ядуцца работы і па рэканструкцыі назіральных вежы. Яна захавала свой вонкавы выгляд, але зменіцца кардынальна ўсярэдзіне. Тут усталяваць новую лесвіцу, робяць асвятленне і пажарную сігналізацыю. Павялічыцца агледная пляцоўка, абновіцца фасад, а месца, куды трапіў снарад падчас Вялікай Айчыннай вайны, будзе аформлена асобна. Завяршыць работы запланавана да Дня горада, які ў Гомелі звычайна адзначаецца ў сярэдзіне верасня.

Ірына АСТАШКЕВІЧ

■ ТэАрт-2015

НАЙПЕРШ ТЫ — ЧАЛАВЕК

Наша альтэрнатыва міжнароднай праграме

Дачакаліся — і ў гэтым няма іроніі. Сёлетняе адкрыццё айчыннага прыхільніка тэатра: беларуска праграма міжнароднага фестывалю «ТэАрт» (пра міжнародную мы паведамлялі на мінулым тыдні). Не проста некалькі спектакляў, адмыслова створаных пад фармат фестывалю, а менавіта паўнавартасная праграма, у якой больш за 10 назваў. Адкрыццё №2: яна ўлічыла апошняя пастаноўкі не толькі сталічных тэатраў, але і абласных, што вельмі важна, любіць тэатр (і наведваць яго) можна ў розных рэгіёнах Беларусі. Яна ўлічыла прэм'еры мінулага сезона, пра якія дагэтуль ідзе рэха. Яна ўлічыла нават пастаноўкі сезона новага, то бок знаёміць з прэм'ерамі. Яна ўлічыла і розныя кірункі ў беларускім тэатры, пра актуальнасць і наватарства якіх айчыннаму глядачу яшчэ тлумачыць і тлумачыць, каб прыйшло разуменне: у творцаў ёсць жаданне развівацца і спрабаваць розныя формы, справа за публікай, якая б падтрымала.

Насамрэч каб інтарэсы і жаданні тэатраў і публікі не існавалі асобна, каб на прыкладзе лепшых замежных пастановак глядач вучыўся разумець тэатр як мастацтва, і пачаў ладзіцца гэты фестываль. Але справа пайшла далей, таму што заварушыліся айчынныя майстры, аўтары, рэжысёры, у якіх ёсць жаданне выказацца пра наша сучаснае жыццё сваёй асаблівай мовай. І ў сувязі з тым, што сёлета не будзе ўручэння Нацыянальнай тэатральнай прэміі, дзе ёсць магчымасць паглядзець найлепшыя спектаклі Беларусі, «ТэАрт» зрабіў выдатную справу, ніколі не парушыўшы свой фармат.

Памятаецца, у міжнароднай праграме мы вылучалі асобную тэму «класікі» на сучаснай сцэне. І ў нас яна ёсць — некалькі спектакляў. Нават зварот да Чэхава. У мінулым сезоне адразу некалькі «Чэек» прыляцелі ў нашы тэатры. Фестываль абраў з іх тую, што

прачытанні расійскага рэжысёра Іскандэра Сакаева гэта гучыць так: «Чэхаў. Камедыя. Чайка». Яшчэ адна добра вядомая п'еса Максіма Горкага «На дне» знайшла ўвасабленне ў Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы ў пастаноўцы Цімафея Лельюскага. Той выпадак, калі класіка, здаецца, будзе актуальна праз саму тэму, вострасацыяльную па сутнасці. Таму чаго здзіўляцца, што героі «пасучаснелі» і жывуць недзе ў звычайным праходным гарадскім двары, дзе на вачах у іншых людзей моцны разгортвацца чалавечы драмы. А вось Магілёўскі абласны драматычны тэатр прадстаўлены адразу двума спектаклямі, праўда, вельмі адметнага рэжысёра Саўлюса Варнаса, які таксама звяртаецца да чалавечага свету ў «Жаніцьбе» Гогаля і ў пастаноўцы

Наогул, нашы лялечныя тэатры ўмеюць эксперыментаваць, быць канцэптальнымі і казаць разумныя рэчы, нездарма яны частая гасці на міжнародных фестывалях у іншых краінах.

«У маленькай сядзібе» (паводле Станіслава Віткевіча), якая накіравана на тое, каб абудзіць у людзях захапленне. Натуральна, што тэатр накіраваны на тое, каб выклікаць захапленне. І з беларускіх тэатраў найлепш гэта атрымліваецца ў лялечных. Ці ўмоўна лялечных, таму

што людзі і лялькі ў іх, як правіла, узаемаздзейнічаюць. Асабліва гэта тычыцца спектакляў Аляксея Леляўскага, які прадумвае канцэпцыю пастаноўкі такім чынам, каб увядзенне лялек было вельмі лагічна абгрунтавана (а не толькі таму, што трэба апраўдваць назву тэатра). Сёлета «ТэАрт» абраў для паказу адразу дзве пастаноўкі Леляўскага, праўда, у розных тэатрах. «Самазванец» (паводле «Барыса Гадунова» Аляксандра Пушкіна) створаны ў Брэсцкім абласным тэатры лялек. Гісторыя пра тое, як забітага царвіча імкнуліся падмяніць ілжэ-Дзімітрыем. Драматычная, як у Пушкіне. І ў сваёй сур'езнасці недзе камічная, як у Леляўскага. Што ўжо казаць тады пра майльскага «Тарцофа»

ў яго інтэрпрэтацыі! Нават жанр пастаноўкі вызначаны як «камедыя эпохі абсалютызму і рэпрасій». Летапінь трыумфатар у «лялечнай намінацыі» Нацыянальнай тэатральнай прэміі Аляксей Леляўскі і Беларускі дзяржаўны тэатр лялек паказваюць, як можа сучасна ўспрымацца вось такая, здавалася б, класічная п'еса. Наогул, нашы лялечныя тэатры ўмеюць эксперыментваць, быць канцэптальнымі і казаць разумныя рэчы, нездарма яны частая гасці на міжнародных фестывалях у іншых краінах.

І ўсё ж — пра эксперымент, ці пра жаданне міжнароднага тэатра ўзрушваць. Асабліва зацікаўленым варта звярнуць увагу на пастаноўку «Люзіі» паводле Івана Вырыпаева, створаную рэжысёрам Таццянай Траянковіч. Не толькі таму, што яна пра тое, на чым трымаецца свет — каханне (і любоў), давер і крохкасць адносін. Гэта сумесны праект Цэнтра сучасных мастацтваў і Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Плястычны тэатр «Інжэст» — эксперымент па сутнасці заўсёды. Да таго ж, пастаянны ўдзельнік Беларускай праграмы «ТэАрт». Сёлетняя пастаноўка не новая, але ўжо правераная: гэта «Доступ да цела», створаная для Вячаслава Іназмецава (на яго юбілей) ім жа самім. Працяг «Плястычнай тэмы» — «Oratorium» з Магілёва. «Лабораторыя фігур Оскара Шлемера» прадстаўляе танец пад стук сэрца — сімвал жыцця. І яшчэ ў нас ёсць Тэатр танца «KARAKULI». Але нам прапануюць прэм'еру «Vasen-Extasen» у пастаноўцы Волгі Лабоўкінай. Перформанс на тэму «свядомае—бессвядомае» прадстаўлены на мове цела. І ў падтрымку ў той жа вечар новы спектакль Яўгена Карняга (свежая вераснёўская прэм'ера) у Беларускім дзяржаўным тэатры лялек «Інтэр'ю з вядзьмаркамі». Карняга даследуе сур'езныя тэмы, вельмі драматычныя і заўсёды актуальныя ў беларускай рэчаіснасці. Цікава, асабліва ў кантэксце таго, што свае гісторыі будуць распавядаць цені.

Ларыса ЦІМОШЫК

